

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ

ОшМУ
ЭМФ

Методикалык семинар

темасы

Студенттердин өз алдынча иштерин уюштуруу – студенттердин өз алдынча иштерин көзөмөлдөөнүн ар кандай формаларын талкуулоо

- Жогорку билим берүүнүн жаңы стандартында окуу материалынын маанилүү бөлүгү студенттердин аудиториядан тышкары окуусуна бөлүнүп берилген.
- Эгерде студент өздөштүрүүгө тийиш болгон билим менен ага берилген убакыт ылайык келбесе, анда окутуучулар билим сапаты төмөндөп кетпөөсү үчүн студенттердин өз алдынча иштерин уюштуруунун шарттарын жана натыйжалуу жолдорун табууга тийиш. Студент мезгилинде өз алдынча билим алууга умтулуусу канчалык деңгээлде зарыл экендиги илимпоз педагогдор жана психологдор В.В.Давыдов, П.В.Семашко, И.В.Ковалевский, И.А.Зимней, Д.Б.Эльконин, В.В.Шаламованын эмгектеринде жазылган.

«Өз алдынча иштер» деген түшүнүктүн маңызы эмнеде, жогорку билим берүүдө анын кандай орунда тураарын анализдеп, туура баа берүүгө тийишпиз. Өз алдынча окуу иши «Педагогикалык сөздүктө» окуу ишинин бир түрү катары түшүндүрмө берилген жана окуп жаткандардын билимди өздөштүрүүнүн бардык этаптарын: проблеманы (тапшырманы) кабыл алуудан баштап, билимди текшерүү, өзүнө өзү текшерүү жана коррекциялоо, изилдөө иштерин жүргүзүү сыяктуу иш аракеттерди камтыйт деп аныктама берилген

Көрүнүктүү окумуштуу–педагог Е.И. Михайлычев өзүнүн “Самостоятельная работа процесс обучения” аттуу эмгегинде «өздүк иш» терминине түшүнүк берүүгө аракет жасаган. Анын ою боюнча, “окуучунун билиминдеги, билгичтигиндеги жана жөндөмүндөгү маалыматты изилдөөдө, кемчиликтердин алгачкы себебин аныктоо маңызы жатат”. Студенттин өз алдынча иши – “инсандын кандайдыр бир касиетин аныктап чыгууну көздөгөн педагогдордун ишмердүүлүгүнүн өзгөчө бир системасы». Студенттин өз алдынча ишинин ишмердүүлүктүн системасын, максатын жана ыкмаларын, жыйынтыктарын жана алардын чечмеленишин, уюштуруучулар түзүшөт

Студенттин өз алдынча иши туура уюштурулганда мындай иш адистин инсанынын жетектөөчү белгилеринин бири катары өз алдынчалыкты өнүктүрүү үчүн чечүүчү мааниге ээ болот да, студенттерге төмөнкүлөрдү камсыздоочу каражат катары чыгат:

- предмет боюнча билимдерди бекем өздөштүрүүнү;

- өзү билим алуунун ыктары менен ыкмаларына ээ болууну;

- билимдерди өз алдынча толуктоо керектөөсүн өнүктүрүүнү

Студенттердин өз алдынча окуу-таанымдык ишмердүүлүгүнүн деңгээлдерине ылайык, өз алдынча иштин төрт типин ажыратууга болот:

- үлгү боюнча кайра түзүүчү,
- реконструкциялоочу-варианттуу,
- эвристикалык,
- чыгармачылык өз алдынча иштер.

Төрт типтин ар бири өзүнүн дидактикалык максаттарына ээ болот

- **Үлгү боюнча кайра түзүүчү өз алдынча иштер** конкреттүү кырдаалдардагы иш-аракеттер ыктарын (белгилерди, түшүнүктөрдү, фактыларды жана аныктамаларды) эстеп калуу, билгичтиктер менен көндүмдөрдү калыптандыруу жана аларды бекем бышыктоо үчүн зарыл. Бул типтеги иштерди аткаруудагы студенттердин ишмердүүлүгү, катаал айтканда, анчалык өз алдынча эмес, анткени алардын өз алдынчалыгы иш-аракеттерди үлгү боюнча жөнөкөй кайра түзүү, кайталоо менен чектелет. Бирок мындай иштердин ролу абдан зор. Алар студенттердин чыныгы өз алдынча ишмердүүлүгүнүн пайдубалын түптөйт.

- **Реконструкциялык-варианттуу типтеги өз алдынча иштер** мурда алынган билимдердин жана окутуучу берген жалпы идеянын негизинде тапшырманын берилген шарттарына колдонмолуу тапшырмаларды чечүүнүн конкреттүү ыктарын өз алдынча табууга жол берет. Бул типтеги өз алдынча иштер студенттерди билимдерди типтүү кырдаалдарга аңдалган көчүрүүгө апкелет, окуяларды, кубулуштарды, фактыларды талдоого үйрөтөт, таанымдык ишмердүүлүктүн ыкмалары менен усулдарын калыптандырат, таанымга болгон ички мотивдерди өнүктүрүүгө түрткү болот, студенттердин ой жүгүртүү активдүүлүгүн өнүктүрүү үчүн шарттарды түзөт

- **Эвристикалык өз алдынча иштер** жоопту белгилүү үлгүнүн чегинен тыштан издөө билгичтигин жана көндүмдөрүн калыптандырат. Эреже катары, студент тапшырманы чечүүнүн жолдорун өзү аныктайт жана аны табат. Тапшырманы чечүү үчүн зарыл билимдерге студент ээ болот, бирок аларды эстутумда ылгоо жеңил болбойт. Жаңы чечимдерди дайыма издөө, алынган билимдерди жалпылоо жана системалаштыруу, аларды такыр эле стандартсыз кырдаалдарга көчүрүү студенттин билимдерин кыйла ийкемдүү, мобилдүү кылат, өзү билим алуу билгичтикерин, көндүмдөрүн жана керектөөсүн пайда кылат. Эвристикалык өз алдынча иштердин түрлөрү, башка типтердеги иштер өңдүү эле, эң эле ар түрдүү боло алышат.

- **Чыгармачылык өз алдынча иштер**
студенттердин өз алдынча ишмердүүлүк системасынын туу чокусу болуп саналат. Бул ишмердүүлүк студенттерге алар үчүн принципалдуу жаңы билимдерди алууга жол берет, билимдерди өз алдынча издөө көндүмдөрүн бекемдейт. Психологдор студенттердин көйгөйлүү, чыгармачыл тапшырмаларды чечүүдөгү интеллектуалдык ишмердүүлүгү көп жагынан чыгармачыл жана илимий кызматкерлердин акыл-эстик ишмердүүлүгүнө окшош деп эсептешет.

Өз алдынча иштин активизациясына түрткү болуучу ички факторлорду карайлы. Алардын ичинен төмөнкүлөрдү бөлүп көрсөтүүгө болот:

1. Аткарылып жаткан иштин пайдалуулугу.

Эгер студент анын ишинин натыйжалары лекциялык курста, усулдук окуу куралында, лабораториялык практикумда, публикация даярдоодо же башка түрдө колдонуларын билсе, анда тапшырманы аткарууга болгон мамиле жакшы жагына өзгөрөт жана аткарылып жаткан иштин сапаты да артат.

2. Студенттердин чыгармачылык ишмердүүлүккө катышуусу. Бул тигил же башка кафедрада жүргүзүлүп жаткан илимий-изилдөөчүлүк, тажрыйбалык-конструктордук же усулдук ишке катышуу боло алат.

3. Интенсивдүү педагогика маанилүү мотивациялоочу фактор болуп саналат. Ал окуу процессине активдүү усулдарды, баарынан мурда оюндук тренингди киргизүүнү болжойт, анын негизинде инновациялык жана уюштуруучулук-ишмердүүлүктүк оюндар жатат. Мындай оюндарда жөн гана чечим кабыл алуу көндүмүнө ээ болуу эмес, объект жөнүндө бир жактуу жеке билимдерден көп жактуу билимдерге өтүү, жетектөөчү карама-каршылыктарын бөлүү менен аны моделдөө болуп өтөт. Мындай мамиледеги биринчи кадам ишкер оюндар же сабактардын кырдаалдык формалары, анын ичинде ЭЭМды колдонуу менен, болуп саналат.

4. Окуу дисциплиналары боюнча олимпиадаларга, илимий-изилдөөчүлүк же колдонмо эмгектердин конкурстарына ж.б.у.с. катышуу.

5. Билимдерди текшерүүнүн мотивациялоочу факторлорун колдонуу (топтомо баалар, рейтинг, тесттер, стандартсыз сынак жол-жоболору). Бул факторлор белгилүү бир шарттарда мелдешүүчүлүккө умтулууну жарата алышат, мунун өзү эле студенттин өзүн өркүндөтүүсүнүн күчтүү мотивациялык фактору болуп саналат.

6. Студенттерди окуудагы жана чыгармачылык ишмердүүлүктөгү ийгиликтери үчүн сыйлоо (стипендиялар, сыйлыктар, дем берүүчү упайлар) жана жаман окуусу үчүн санкциялар. Мисалы, мөөнөтүнөн мурда тапшырылган иш үчүн жогору баа коюуга, тескерисинче болгондо бааны төмөндөтүүгө болот.

- 7. Аудиторияда дагы, андан тышкары дагы аткарылуучу тапшырмаларды индивидуализациялоо, аларды дайыма жаңылоо.
- 8. Интенсивдүү жана, биринчи кезекте, өз алдынча окуу ишиндеги мотивациялык фактор окутуучунун инсаны болуп саналат. Окутуучу студент үчүн кесипкөй катары да, чыгармачыл инсан катары да үлгү боло алат. Окутуучу студентке өз чыгармачылык дараметин ачууга, өзүнүн ички өсүү келечектерин аныктоого жардам кыла алат жана кылууга тийиш.

9. Өз алдынча окуу ишмердүүлүгүн мотивациялоо окуу процессин уюштуруунун циклдик окутуу («чөмүлүү усулу») өңдүү формасын колдонууда күчөтүлө алат. Бул усул материалды окуп-үйрөнүүнү интенсивдештирүүгө жол ачат, анткени ал же бул дисциплина боюнча сабактардын ортосундагы интервалды кыскартуу курстун мазмунуна дайыма көңүл бурууну талап кылат. Билим берүүнүн мазмунунун төрт компонентине – билимдерге, салттуу тапшырмаларды чечүү билгичтигине, чыгармачылык ишмердүүлүк тажрыйбасына, эмоциялык-баалоочулук ишмердүүлүк тажрыйбасына – багыт алып, – ар бир дисциплина үчүн билимдердин пайдубалдуу өзөгүн жана өз алдынча иш үчүн атайын тапшырмаларды абдан тыкыр тандоо жүргүзүү максатка ылайыктуу.

Билим берүүнүн мазмунунун төрт компонентине – билимдерге, салттуу тапшырмаларды чечүү билгичтигине, чыгармачылык ишмердүүлүк тажрыйбасына, эмоциялык-баалоочулук ишмердүүлүк тажрыйбасына – багыт алып, – ар бир дисциплина үчүн билимдердин пайдубалдуу өзөгүн жана өз алдынча иш үчүн атайын тапшырмаларды абдан тыкыр тандоо жүргүзүү максатка ылайыктуу.